

Հին Հայկական Խաղեր

Բարև Ձեզ մեր շատ սիրելի Հայասա անդամներ և հյուրեր,

Նախ և առաջ ցանկանում եմ բոլորիս անունից շնորհակաություն հայտնել, որ այսօր այստեղ եք: Կփորձենք շատ հակիրճ խոսել և արագ անցնել բուն նպատակին այսինքն հենց խաղալուն:

Այս հանդիպման նպատակն է՝ բոլորս միասին վերհիշենք մեր Հայկական խաղերը, ինչու չէ նաև վերհիշենք այն խաղերը, որոնք մանկության տարիներին բոլորս խաղացել ենք բակերում մեր ընկերների հետ: Այդ խաղերից շատերը այնքան էլ հայկական չեն, սակայն ժամանակի ընթացքում ներխուժել են մեր կյանք և դարձել շատ սիրելի և մեր կյանքի անբաժանելի մասը: Կարծում եմ Ձեզնից յուրաքանչյուրը հիշում է այն խաղերի անունները, որոնք տարիներ առաջ խաղացել է, կամ հիշում եք միշտ ԴԱՂԱԼ խաղացողներին, ում հետ ոչ մեկ չէր սիրում խաղալ կամ այն երեխաներին, որոնք գրեթե միշտ «ՊԻՏՈՒՇ» էին:

Սակայն որո՞նք են բուն հայկական խաղերը, արդյոք գոյություն ունե՞ն: Պարզվում է, որ գոյություն ունեն և ունեն դարերի պատմություն: Ցավոք սրտի խաղերից շատերը մոռացվել են, իսկ շատերն էլ ձեռափոխվել են անճանաչելիության աստիճանի: Սակայն պետք է հիշել, որ հայկական խաղերը իրենցից ներկայացնում են վերադարձ արմատներին և նաև ոչ նյութական ժառանգություն են, որոնք ոչ մի դեպքում չպետք է մոռացության մատնվեն:

Դեռ հնագույն ժամանակներից հայերն իրենց ու իրենց երեխաների զվարճանալու ու նաև մարզվելու համար կազմակերպել են բազմազան խաղեր: Այդ խաղերից շատերը զարգացրել են մանուկների ֆիզիկական ուժը, նշանառությունը, ճարպկությունը, արագ կողմնորոշվելու ու որոշում ընդունելու կարողությունը: Հետաքրքիր է, որ նաև հին Հայաստանում տղաները և աղջիկները խաղում էին միասին. այսինքն տարանջատում չկար:

Հին Հայաստանում ավանդույթ կար, որ խաղային մրցույթներում պարտվողը չէր կարող նույնիսկ փեսացու կոչվել: Էլ ինչ տղամարդ, որ վաղն անկարող է լինելու պաշտպանել սեփական հարսնացուին, ասել է թե ընտանիքն ու հայրենիքը:

Մենք ունեցել ենք հարսանեկան, ծիսական խաղեր, սակայն ճակատագրի բերումով հայկական խաղերի մեծամասնությունը մարտական բնույթի էին եղել:

Հայ ժողովրդական խաղերի շարքում առանձին տեղ են գրավում գոտեմարտերը՝ գյուլաշ, կոխ, քյուշտիկ, ուջա, յարխուշտա և այլն: Այս բոլոր խաղերը որոշ չափով նման են ժամանակակից ըմբշամարտին:

Գոտեմարտերը տարածված են եղել թե Արևելյան Հայաստանում, թե Արևմտյանում: Ուշագրավ է, որ այսօր Թուրքիայում ըմբշամարտը ներկայացվում է որպես ազգային մարզաձև և համարվում է միջին ասիական ժառանգություն: Նույն այս մարզաձևի հետ են կապված թրքական բազմաթիվ առասպելներ: Սակայն այս մարզաձևը շատ տարածված էր նաև հայաբնակ գյուղերում և քաղաքներում, օրինակ՝ Խարբերդում, և հնարավոր է, որ թուրքերը նաև սա են մեզնից գողացել: Ըմբշամարտի նշանակությունը հայկական

Հին Հայկական Խաղեր

հասարակության մեջ ցույց տալու համար բերենք մի օրինակ: Արևմտյան Հայստանի հայաբնակ գյուղերի աղաները իրենց միջև մրցակցությունը հարթելու համար մենամարտ էին կազմակերպում էին երկու տարբեր գյուղերի լավագույն ըմբիշների միջև և միշտ երկու ըմբիշներն էլ հայեր էին լինում: Ըմբշամարտը տեղի էր ունենում հոծ բազմության, քիւրտ աղաների և ոստիկանների ներկայությամբ:

Գոտեմարտերից հետաքրքիր է հարսանեկան կոխը: Հնում փեսայի տուն հասնելուն պես տղայի ծնողները կեղծ կոխ են բռնել: Գոտեմարտի նպատակն այն էր, որ կինը տապալեր ամուսնուն ու հպատակություն պահանջեր, իսկ ամուսինն էլ պարտավոր էր հնազանդվել:

Իսկ ռազմական խաղերից է, օրինակ «Յոթ քար»-ը, որը մենք այսօր խաղալու ենք: Յոթ քար երեխաները խաղացել են թշնամու կոտրված վահանների կտորներով և նրանց նպատակն է եղել՝ անպայման կառուցել քանդված յոթ քարերը՝ այսինքն, ամբողջ և թշնամուն քշել սեփական տարածքից: (Խաղի կանոնները մանրամասն կբացատրենք խաղալու ընթացում:)

Կան նաև մի շարք խաղեր, որոնք սովետական տարիներին են դարձել բոլորիս շատ հարազատ: Օրինակ բոլորս գիտենք Գործնագործ կամ Բաղերի որսորդ խաղը: Հետաքրքիր է, որ այս խաղի ամենատարածված անունը Գործնագործն է և այն ոչ թե հայերեն է, այլ ռուսերեն և ճիշտ ձևն է “Горod за горod”, որը թարգմանաբար նշանակում է «քաղաքը քաղաքի համար»:

Միրված խաղ էր նաև Աղջիկ փախցնոցին: Կարծում եմ շատերտ եք ձեր բակերում խաղացել այս խաղը: Աղջիկ փախցնոցին ցույց էր տալիս, թե բակում ով ում է հավանում, ու կային աղջիկներ ու տղաներ, ում գոռով էին ընտրում:

Հայկական խաղերի մասին կարելի է անվերջ խոսել, սակայն առջարկում ենք այստեղ վերջացնել և սկսել խաղալ:

- ✓ Խաղ 1՝ 7 Քար
- ✓ Խաղ 2՝ Աղջիկ փախցնոցի
- ✓ Խաղ 3՝ Գործնագործ - горod за горod
- ✓ Ընդմիջում - Խաղ 4՝ փչացած հեռախոս
- ✓ Խաղ 5՝ Չուլ խաղ
- ✓ Խաղ 6՝ Աչքկապուկ
- ✓ Խաղ 7՝ « այլ խաղեր »
- ✓ Խաղ 8՝ Այգեպանի աղջիկ

Խաղ 1՝ 7 Քար

Խաղում են 10-20 մասնակից բակում, դաշտերում: Համեմատաբար տափակ 7 քարեր իրար մոտ են դնում: Բաժանվում են երկու խմբի և վիճակահանությամբ որոշում՝ որ խումբն է քարերը հավաքում: Մյուս խումբը գնդակով հետապնդում է և աշխատում թույլ չտալ, որ

Հին Հայկական Խաղեր

քարերը դնեն իրար վրա: Եթե խաղի ընթացքում փախչող խմբի անդամներից մեկը կամ մի քանիսը չեն խփվում, այլ խույս տալով գնդակից՝ շրջանցում են և կարողանում են ցրված յոթ քարը շարել միմյանց վրա ու հաշվել մինչև 7 թիվը, փախչողները շահում են մեկ փալան: Երբ հետապնդվողը նետած գնդակը բռնում է օդի մեջ՝ նախքան դրա՝ գետնին դիպչելը, ապա այս դեպքում գնդակ բռնող խումբը շահում է մեկ փալան:

Խաղ 2՝ Աղջիկ փախցնոցի

Երեխաները զույգերով իրար ետևից կանգնում են՝ զույգերի ձեռքերն վերև պահած՝ ափերն իրար մեջ: Նրանցից մեկը, ով զույգ չունի, գալիս է առաջ ու, նրանց արանքով անցնելով, բռնում է որևէ մեկի ձեռքից, երկուսով գնում են, կանգնում վերջում, իսկ այն մասնակիցը, ում զույգին տանում են, գալիս է առաջ ու կատարում նույն գործողությունը:

Խաղ 3՝ Գործնագործ - ջորոժ չա ջորոժ

Խաղացողները վիճակահանությամբ բաժանվում են երկու հավասար խմբերի. մի խումբը բադեր, մյուսը՝ որսորդներ (կարող են լինել աղջիկների և տղաների կամ խառը խմբեր): Մի խումբը դառնում է խփողների խումբ, մյուսը՝ խաղացողների: Խփողները կանգնում են իրարից մի քանի մետր հեռավորության վրա, խաղացողները մտնում են մեջ ու սկսում են խաղալ: Խփողները հերթով փորձում են գնդակով խփել խաղացողներին: Ամեն անգամ, գնդակը մեկին կպչելուն պես, խաղացողը պետք է դուրս գա խաղից:

Երբ խաղի մեջ մնում է մի մասնակից և կարողանում է մինչև տաս հաշիվը խաղալ, բոլոր խաղացողները մտնում են՝ խաղը շարունակելու, իսկ եթե մինչև տաս հաշիվը չի կարողանում ազատել, իրենք դառնում են խփողներ, իսկ խփողները՝ խաղացողներ:

ԽԱՂԻ ԿԱՆՈՆԵՐԸ :

— Բադերին գնդակով կարելի է հարվածել ցանկացած ձևով, սակայն խփողն իրավունք չունի մտնելու շրջանագծի մեջ կամ տրորի շրջանագիծը:

— Կարելի է խփել այն գնդակով, որը բռնված է օդից. գետնից վերցրած գնդակով չի կարելի խփել:

— Մի հարվածով խաղից դուրս է գալիս միայն մեկը:

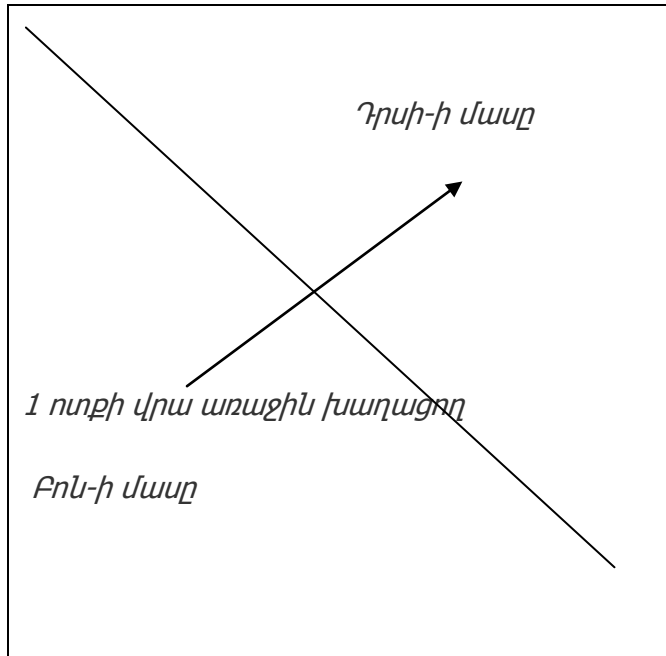
Ընդմիջում - Խաղ 4՝ փչացած հեռախոս

Ընդմիջման ընթացքում խաղում ենք փչացած հեռախոս:

Խաղ 5՝ Չուլ-խաղ

Հին Հայկական Խաղեր

Խաղում են երկու մրցակից խմբերով: Խաղում են տների տանիքներին կամ տափարակ բակում, որը պետք է է լինի 1.5-2 քառ մետր: Խաղագետինին մեկ անկյունը կը քաշեն շեղակի

գիծ մը, որ բոն»ն է: Առաջին հերթին վիճակահնությամբ խմբերը ընտրում են երկու առաջնորդներ իրենց խմբերից: Նույն ձևով որոշվում է նաև, թե որ խումբն է առաջինը մտնելու «բոն», այսինքն պետք է մնա անկյունում՝ շեղակի գիծի հետևում: Մյուս խումբը մնում է դրսում: «Բոն»ից դուրս է գալիս առաջին խաղացողը և մեկ ոտքի վրա ցատկելով սկսում է հետապնդել հակառակորդ խմբի անդամներին: Միայն մեկ հետապնդող պետք է լինի: Երբ հետապնդողը մեկնու-մեկին դիպչում է, այդ մեկը «թըս» է լիում ու դադարում է խաղալ: Բայց եթե միոտանին հանկարծ վեր առած ոտքը գետին դնի, արդեն ինքն է

«թըս» լինում և լքում խաղը:

Խաղ 6՝ Աչքկապուկ

7-20 խաղացողներ իրենցից մեկի աչքերը կապում են և շրջապատելով սկսում կամթել: Կապվածը ձգտում էր նրանցից մեկին բռնել և իր դերը նրա հետ փոխել:

Խաղ 7՝ « այլ խաղեր »

Ըստ ցանկության մասնակիցները կարող են բաժանվել խմբերի և խաղալ հետևյալ խաղերը՝ ռեզին, բադմիտոն, հոլ, պարան և այլն:

Խաղ 8՝ Այգեպանի աղջիկ

Այգեպանի աղջիկ խաղը, որը սկսվում էր սենց Օյ ինչ պատահեց, սիրահարվեցի, ում, ծաղիկի, թե մրգի անուն էինք ասում ու տենց կոշիկներ հանում տալիս այգեպանին:

Հարգանքներով՝ Տաթևիկ, Աննա, Գևորգ և Հայասա